

kdy) a jejich významu (srov. *kde* ‚kam‘). Zejména k nim a rovněž i k některým dalším příslovcím se připojují tzv. postfixy. Postfixální tvoření, tj. tvoření od již utvořených adverbíí, se v dialektech bohatě rozvinulo (srov. ČJA 5, 410 postfixy u tázacích výrazů, ČJA 5, 411 postfixy u adverbíí). Nář. specifika se objevují i v tvoření komparativu.

Oddíl adverbíí je rozdělen podle významu na adverbia místní, časová a způsobová. Některé výrazy (např. *jenom*, *asi*, *také*) lze řadit i mezi částice.

Při koncipování komentářů zachováváme zásady uplatňované v lexikálních dílech ČJA. Charakteristiky v oddíle 4 tedy přejímáme z příslušné slovníkové literatury. Etymologické výklady však zařazujeme do oddílu druhého. Čerpáme zde z Machkova Etymologického slovníku jazyka českého a z knihy Tvoření staročeských adverbíí Z. Rusínové (1984). V oddíle 6 odkazujeme na západoslovanské a některé jiné jazykové atlasy.

Adverbia místa

370 kam (2506) — mapa s. 507

kde (2502)

1 M kam

kaj (kej 827)

kany

gde

N kajši 813, kajš 836

2 Položka byla zaměřena na zjišťování podob směrového zájmenného příslovce tázacího *kam*. Směrové *kam* v minulosti ve střm. a vm. nářečích splynulo s místním příslovcem *kde* a ve Slezsku s výrazem *kaj*. Tak mají adverbia *kde* a *kaj* v těchto oblastech vedle významu směrového i svůj původní význam místní (srov. oddíl 7). Obyčejně bývá směrový význam *kam* vyjadřován příslovcem *kde* i ve slovenštině, v horní a dolní lužičtině a v polštině.

Ve spisovném jazyce se ve významu směrovém užívá adverbia *kam* a výraz *kde* označuje pouze význam místní. Obě příslovce se spojují i s postfixy *-pak* a *-ž(e)*. Srov. ČJA 5, 410.

Nářeční materiál se diferencuje slovtvorně (*kam* × *kde* × *kaj* × *kany*).

Príslovce *kde* vzniklo ze (zdlouženého) pronominálního základu (**kъ-*) sufixem *-de*. Od stejného základu, avšak sufixem *-am(o)* se tvoří výraz *kam* (koncové *-o* později odpadlo) a sufixem *-any* bylo utvořeno adverbium *kany*. *Kaj* je hláskově pretvořené *kadě*.

Adverbia *kam*, *kde* a *kaj* se navíc pojí s postfixy *-pak/-pa*, *-ž*, *-těž* aj. Těm je věnována samostatná mapa. Srov. ČJA 5, 410.

Hláskoslovné obměny adverbia *kde* (*hde*, *de*; *gre*) nesledujeme, srov. ČJA 5, 215b.

3 Adverbium *kam* se vyskytuje v Čechách a na záp. polovině Moravy s přilehlým již. okrajem vm. nářečí. Pro zbývající území Moravy je charakteristické příslovce *kde*. Slezská nářečí se vyznačují výrazem *kaj*, který je v nejuvýchodnějších oblastech v dubletě se slovtvornou variantou *kany*.

Města se shodují se svým nář. okolím; pouze do měst v oblasti výrazu *kde* na východní polovině Moravy proniká jako dubletní adverbium *kam*.

4 kaj jen nář.

kam stě. i *kamo*, Jg i *kamo* zast., SSJČ i *kamo* zast. a bás., sloven.

kany jen nář.

kde ve sled. významu jen nář. — Jg, SSJČ nář., sloven., pol. *gdzie*, hluž. *hdze*

5 kam Po 1, Ju 1–4, Ru 2–5 — kde Ju 4, 7

6 OLA 3151, 3149

7 Otázka byla zaměřena na zjišťování nář. ekvivalentů tázacího zájmenného příslovce místa *kde*. Adverbium *kde* vyjadřuje místní význam a bylo zapsáno na celém území českého jazyka s výjimkou slezských nářečí, pro které je charakteristické příslovce *kaj* (na Těšínsku a Jablunkovsku v dubletě s odvozeninou *kany*).

Ve všech městech bylo zachyceno adverbium *kde*.

K hláskovým obměnám *hde*, *de*,... viz ČJA 5, 215b.

Hb